

HEMŞİRENİN HASTA VE HASTA YAKINLARIYLA İLİŞKİLERİ**

Ayşe ÖZCAN*

ÖZET

Hemşirelerle hasta ve yakınları arasında bazı etkileşim sorunları yaşanmaktadır. Bu sorunlar büyük ölçüde iletişim yeteneklerindeki eksikliğe bağlıdır. Bunun nedenlerinin başında hemşirelik eğitimiğin çoğunlukla orta öğrenim düzeyinde olması ve profesyonel standartların yaygın olmayışı gelmektedir. Profesyonelleşmeyi engelleyen birçok etmen vardır. Bunlar arasında şunlar sayılabilir: Hemşireliğin genellikle bir kadın mesleği olması, kız çocukların geleneksel baskı yöntemleriyle yetiştirilmeleri, okullardaki baskılı eğitim, hemşirelik eğitiminin lise düzeyinde kalması için direnen gruplar ve hemşirelerin kendi kaderlerini tayin hakkını kullanmalarındaki zorluklar.

Bütün bunlar, hemşirelerin profesyonelleşmesini önlemekte, dolayısıyla iletişim yetenekleri profesyonel ölçülerde gelişmemektedir. Sonuçta hemşirelik hizmeti verenler ve alanlar arasında doyumsuzluk yaşanmaktadır.

Hemşirelik, in an ilişkilerin doğrudan doğruya ve yoğun yaşandığı mesleklerden biridir. Hemşire, mesleğini i ra ederken, yani hasta veya sağlıklı kişilere hizmet verirken onlarla mesleki bir ilişki kurar. Bu ilişki süresince tavırlarıyla hemşire hastayı etkilerken, aynı anda ondan etkilenir. Yani aralarında karılıklı bir etkileşim yaşanır. Bu etkileşim,

* KTÜ Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi

** Mayıs/ 1994 Halk Sağlığı Sempozyumunda sunulmuştur. Muğla Ün.S.H.M.Y.O. Muğla

hasta i in bazan yararlı. bazan yararsız olabilir. Etkilic imin hastaya yararlı olup olmaması. hemşirenin kullandığı iletişimin niteliğine bağlıdır.

Bu yüzden hem iletinin icrasını da ileti imin yeri oldu a önemlidir. Kısa a tanımlayacak olur ak ileti im, in anın düşüncelerini. duygularını. istek ve niyetlerini başkalarına iletme, anlatma yoludur. izim kar ımızdaki ne anlatmayı istediğimiz şeyle (mesaj, ileti) kar ımızdaki kişinin arıladığı aynıysa aramızda ileti im vardır: aynı deülse iletişim yoktur. Öyleyse ki iler. karşılıklı konuştukları halde. aralarında hcl' zaman iletişim olmayabilmektedir.

Günlük ya antırmızda, diğer insanların bizi anlamalarını. saygı göstermelerini. bize biz olduğumuz i .in değer vermelerini isteriz. Çevremizdeki insanlar böyle olduğunda kendimizi "iyi" hisseder, mutluluk ve güven duyarız.

Tüm insan ilişkilerinde kişiler, kendilerine değer verildiğini örmek ve güven ede olduklarından emin olmak i terler. Ki inin "kendin güven duyma" ve "kendini güvencede hissetme gibi" gereksinimleri evren eldir ve aynı zamanda insan haklarının ba ında gelir. Hastaneler ve hastalar sözkonu u olduğunda. ki inin "k ndini güvencede hissetme ger ksirirnest" daha da fazladır. Çünkü hastalanan ve hastaneye yatan birey sağlığını. kimi kez de ya amını yitirme tehlikesiyle karşı kar ıyadır. Öt yantan hastane ortamı alışanlarıyla, araç-g re ve yapılan i leml rle, kullanılan dille. yani birçok yönden hastaya yabancı bir dünyadır. Uygulanan i lemler kimi zaman ağrı verici olabilir. Ağrı eke- eğirden korkma da insanı etkileyen diğer bir deneyimdir.

l te bu yabancı ve ürkütücü dünyada bireyi rahatlata ak en önemli şey. kendisini ve sağlığıyla ilgili sorunlarını yakından tanıyan ve ger ksindiği anda ulaşabileceği güvenilir kişilerin varlığından emin olma ıdır. Hasta. arıcak böyle bir ortamda kendini güvencele hissedebilir. Aksi h lde kendini savunmayı ama layan bazı davranışlar ortaya koyarak güvence gerek inmesini kendince karşılamaya alışacaktır.

Eğer hem ire, ha tada gözlediği bu tür davranı ların temelde karşılanmamış olan" üvence gerekstrimesint" kar ılamaya yönelik olduğunu anlayamazsa. bu önemli grek inmeyi gözden ka ırmı olur. Bu durum, sağlık hizmeti alan ve veren kişi! r arasında çatı ma ve sürtüşmelerin ya anmasına yol açar.

Ülkemizde genel olarak sağlık hizmetlerinden. özelde de hemşirelik bakım hizmetlerinden yakınmalar olduğu bilinmektedir. Hemire ve hizmet verdiği birey arasında anlaşmazlık ve sürtüşmeler yaşanıyor (ki yaşıyor). Öyleyse bu alanda bazı gitmezlikler var demektir. Hemşire yazarlardan Levis Garland. hemşirelikte yaşanan çıkmazların o -unun. hastayı anlama yeteneğimizdeki yetersizliğimizden ve iletişim sürecindeki sorunluluğumuzu anlayamayışımızdan kaynaklandığını belirtir (1). Demek ki hastayı anlama ve anlamlı iletişim yeteneklerini geliştirme. hemşirelik uygulaması için yaşamsal önemi olan bir noktadır. Öyle görünüyor ki ülkemiz hemşireliğinin kimi çıkmazları bu noktadan. yani hemşire ve hizmet verdiği birey arasındaki ilişkinin ve iletişimin biçiminden kaynaklanmaktadır.

Öyleyse bu gitmezliklerin nedenlerini bilmek ve anlamak durumundayız. Kuşkusuz bunun nedenleri çok çeşitlidir. Biz burada. bunların ancak bir kısmına kısaca değinebileceğiz.

TOPLUMDAKİ HEMŞİRE İMGESİ

Hemşire. hastane. ev, okul gibi çeşitli ortamlarda hasta ve ya sağlam kişilerle sürekli etkileşim halindedir. Bu kişiler halk dediğimiz kitleyi oluşturduğuna göre. hemşirenin halka davranışı ve tutumu, halkın hemireye davranışı da o şekilde olacaktır.

Yıllar önce Hacettepe Hastaneleri Beyin Cerrahi Servisinde uygulama yaparken bir öğrencim. 29-30 yaşlarında, yeni evli. geçirdiği kaza nedeniyle bel kemiğinden ameliyat olmuş bir erkek hastanın bakımını üstlenmişti. Hastanın iyileşmeyeceği ve yaşamı boyu belden aşağıya felçli kalacağı biliniyordu. Doğal olarak hasta, derin bir keder içindeydi ve yitirdiği sağlığının matemini yaşamaktaydı. Öğrenciyle birlikte hastaya bakan hemşire öğretim üyesi arkadaşım, duygusal sorunlarının yoğunluğu nedeniyle hastayı benim de görmemi istedi. Bir hafta boyunca hergün yaklaşık 30-40 dakika süren görüşmeler yapıldı. Görüşme sırasında daha çok hastanın anlattıkları dinlendi. yaşamakta olduğu derin keder duygularından söz etmesi ve bundan sonraki yaşamıyla ilgili çeşitli endişelerini dile getirmesi sağlandı. Hastaya zaman ayrılmıştı. onu anlamaya çalışan insanlarla duygularını paylaşma fırsatı bulmuştu. Bu da hastanın duygusal bir boşalma yaşamasına yardım etmişti. Bir gün öğrencimle konu derken hasta. kendisine çok iyi bakıldığı için teşekkür etmiş ve ardından "size ve hocalarımızla hemşire demeye dilim varmıyor" diyerek kendi açısından bize iltifat ederken. hemşirelik mesleği haldündeki tutumunu ortaya koymuştu.

Bem: r olaylardan biri de KTÜ Farabi Ha tanesinde ya anmı tır.
Klinik uygulama ıra nda .-rencilerimizin bakım verdiği ya lı bir erkek ha tarızm
oğlu, babasına verdi ~rimiz bakım i in teşekkür etti v kendi-
inin daha önce Trabzon'da baska bir ha tariede yat ılı}lnı. oradaki hem irel rin ha
talara muamele inden hi ho larımadığını. sırf bu yüzden h m trelerden nefr t
tığtru" öyledi ve bu hastanede gördüğü h m Ireterin kendisini a ırttığını belirtti.

Toplumdaki Genellerne Bilgileri

Bu iki örnek. halkın hem ir i r hakkındaki görüşlerinin nasıl olu tuğu i
kkında bir fikir vcrn ktedir. Ki Her herhangi bir me i k üye inde gördükleri veya
yaşadıkları bir den yimden yola ıkarak o meslek ve üyel ri hakkıda bir onuca
varmaleta. yani gen il me yapmaktadırlar. Oy a g nellerne, özkonusu grubun tüm
üyeleri için ge erli olamayacağından ağılsız bir yakla ırndır, fakat o denli d
yaygındır.

Hakkıda n fazla g n llerne yapılan mesl Kl rden biri de lı m İreliktir.
İnsanların en duyarlı ve nisbeten bağımlı oldukları ha alık dönemlerinde hem
irelerin davranı lan onları d - rinden etkilemektedir.

Öte yandan hem ire ve halk. i inde yeti tilderi toplumun bir r üye i ve aynı
zamanda ürünü olduklarından, birbirlerini genellikle alı ılagelmiş kalıplar içinde (
tereotipil algılamaktadırlar. Hem ire ha - layı. bir b rizert daha olmayan bir
bireyolarak değil. birçok hasta ara-

ında "herhangi bir hasta" ol rak alırlar. Aynı ekilde hasta bir y de hem ireyi
kendine özgü bir bireyolarak d ğil. tanıdığı veya karşıla tığ. tüm lı ın Ireterin
özellikl riyle algüar (5).

Bir Kadın Mesleği Olarak Hemşirelik

Toplumdaki genelleme eğilimine yol açan etkenlerden biri ülk - rizde
hcmştreliğin. hemen tümüyle kadınlar tarafından yapılagel n bir u -ra olmasıdır.
Eski dilde "kız kardes" anlamına gelen hem ire söz ü'ü. bir mesleği
tanımlamaklan ok o m sleği ııra den kişinin cinsiyetini vurgulamaktadır.
Ülkemizde hernştrelerle hemen hemen ğitimi

lan sağık memurları. hem treliğt ve i levlerini kadınısı buld ıkları i in olsa gerek
daha çok iğnecilik, sünnetçilik v benzeri hastane dı ı uğra - ları benimsemişlerdi-.

Hem İr lik. kadınlar tarafından uygulanan bir m lek olunca. toplumun
kadına baki ıyla hem ireliğe bakısı bir bakıma aynı olmaktadır. Öyleyse oplumun
kadına bakışı na ıldır?

Cinsiyet ayrımının köklü olduğu ve bu yüzden kadın-erkek eşitliğinin kabul görmediği erkek egemen (ataerkek) toplumlarda kadın, in an olu undan önce cinselliğiyle algılanmaktadır.

Erkek egemen görüme göre kadınlar, fenelde kendilerini yönetemeyen, zayıf ve bağımlı varlıklardır. Öyleyse mutlaka erkekleri koruması altında olmalıdırlar. Binlerce yıl ekonomik olarak -erkeğe bağımlı kılınan kadın, adeta onun mali konumuna getirilmiştir. Günümüzde dahi kadını para karşılığı alınıp satılan bir mela olarak gören kesimler vardır. Yoksa başlık parası ve benzeri gelenekler halen sürüp gitmektedir. Kültürel özellikler ya arını kullandıkları dil de yansıtmıştır. kır al yörede ocuklarının evlendiğini anlatırken anababa, "oğlunu evlendik", "kızını saltık" derler.

Bağımlı yetiştirildiği için kendini yönetmeyi öğrenemeyen kadın hep baskı altında kalan tarafından yönetilmiştir. Yöneliminde genellikle ailenin reisi olan erkektir. kadınları, dolayısıyla kız çocuklarının erkek tarafından yönetilmesi iliminin altında kadından tim altında tutma işi yatar. Bunun için ileri sürülen bütün gerekçeler, asıl niyeti gizlemeye yarayan bahanelerdir. Örneğin, kadının aklı uzun kısıktır, dış etkiler karşısında zayıftır, davranışlarını denetlemeyemez, öyleyse akıllı ve güçlü bir yetke tarafından korunmaya, yönlendirilmeye gereksinimi vardır. Kadın veya kız oğlunun, kendi baskısına kalır ve mutlaka bir yaralı işleyeceği düşünülür (Kızını kendi haline bırakır anız ya davulcuya verir ya zurnacıya). Bu yüzden, kız çocuklarını erbest bırakmaya gelmez. Aksi halde (Kızını dövmeden dizini dövmek zorunda kalır). Öyleyse kızlar daha küçükten baskı altına alınmakta sonra da (özünü bilmeden baskıyı bağlamaletaya yarar vardır! u gibi zehnel tutumlar kişisiyle evde görece bastırılarak yetiştirilen. örneğinden kısa yoldan meslek salibi olması da istenir kız çocuklarını sağlık mesleklerine verirken çoğu ana-baba, "Eti senin kerriği benim" diyer k omuzlarındaki sorumluluğu okula aktarmaktadır. Okul yönetimi ileri d ana-babanın zımnen onayladığı baskıya dayalı eğitimi memnuniyetle uygulamaktadırlar.

Diğer insanların adına yapılan bu baskılarla öğrenemeyen, özümüne dış dünyadaki tehlikeleri korumaktadır. Gerçekten bu gençlerin karşı cinsle biraraya gelmesi, konu ması, kendini ve karşı cinsi tanıması engellenmektedir. böylece genç, dış dünyadaki tehlikeleri de, bunlara karşı kendini nasıl koruyağını da öğrenememektedir.

18 yaşında okulu bitirip göreve başlayan gencin üzerindeki okul baskısı ve yasaldan birden kalkması, gencin kendini yönetmeyi değil

yönetilmeyi öğrendiği için bocalamaktadır. Kimi davranışları İarırud den tle-yemediğinde. onu yargılamaya hazır toplum tarafından kolayca yargılanmakta ve damgalanmaktadır. Böylece bir yandan toplumun hem ırel de. bir yandan da kız .ocuklan ve kadınlarla il ili varsayımlan bir bakıma kanıtlanmış olmaktadır.

Geçenlerde bir öğretim üyesi i, hem ırelerin toplumdaki algılanı _ larına değinirken. "Biliyor mu urıuz kim e oğluna hernşır almak istemiyor" dedi. Bu örretim üyesi ve benzerlerinin gözünde kadının nasıl bir yeri olduğunu düşünmekten kendimi alamadım.

Acaba erkeklerle aynı ortamda ve yanyana alı an kadına güv nrnek kimi erkekler için ok mu zor? Yoksa kadınlar an ak rkekleriri bul ınmadı i ortamlarda olunca mı güvencede ve güvenilir ola aklar? Kadınlar (dolayısıyla h mşireler) ancak bu ko ullarda mı saygınlığa kavu abilecekler? Yani kadınların evlerinde mi o urmaları tercih ediliyor?

Öyle görünüyor ki. kadınların bu ekilde yaşadığı o eski dönemlere özlem duyan çevreler gittik e genişlermektedir. Kadim denetim altına almayı ama layarı bu çağdı i eğilimler ne yazık ki günümüzde kız çocuklarını ve gençleri hedef alımı , örgütlü bir biçimde ilerlemektedir. Bu zihniyet. bireyolma yolunda hayli yol alımı kadınları bir tehlike olarak gördüğünden, bunların kar ısama bireyolma özgürlüğünden kendi isteğiyle vaz eçirilen alternatif bir kadın tipinin bu olduğu ernpoze edilerek kadının kazanımı haldan geri alınmaya alı ılmaktadır. Sa rlık meslek lisel iindeki kız ocuklan da bu çalı malarda hedef kitlelerden biridir ve kanımızca bu durum. sağık meslek lls i rinden bir türlü vazfeçilemeyişinin politik nedenlerinden biridir. N de ol a küçük ya taki kız ocuklanının dünya görü ünü isten n biçimde d l'i tirnek gör - e kolaydır!

HEMŞİRE MESLEGİNİ NASIL ALGILAMAKTADIR?

Hem trelık hizmetinden yakınma nedenlerinden biri d h m irelertri. mesl klerini algılayışlarırun olumlu olmayı ından kaynaklanmaktadır. 268 hemşireyle yapılan bir alı mada, "Bir daha dünyaya gel em meslek olarak yine hem ireliğı seçerdim" diyeni rancak 37.3'düL bu dem ktir ki. neredeyse ü hem ireden ikisi (62.7). hem ir liğı seçtiğı veya s rnek zorunda kaldığı için rahatsızdır. Aynı alı mada hem ireler'in 47.7'si, "Elinde ol a hem ireliğı bugün bırakacağını" söylemektedir. 91.3'ü halkın hemşirelik mesleğıyle ilgili görüşlerinden rahat-

sizlik duyduğunu belirtmektedir. 74.1 'i kendilerini "hekimlerin en önemli yardımcısı" saymaktadır. 82'si yaptığı işlerin, daha çok doktorun karar verdiği işler olduğunu, kendi inin karar verip uyguladığı

leri n çok az olduğunu belirtmektedir (3).

Bu çalı marurı sonu .larına göre, hemşirelertn en az yarısı me leklerinden memnun değildir. Bu da, onların mesleğe karşı tavurlarını ve dolayısıyla mesleğin icrasını olumsuz etkileyecek demektir.

Ayrıca. hemşireler hastadan çok heltime yardımcı bir konumda görev yaptıkları halde. bundan rahatsızlık duymamaktadırlar ve bu durumu deği tirneleri gerektiği konusunda bir söylemleri yoktur. Çünkü profesyonel anlayış, özellikle sağlık meslek lisesi mezunu hemşirelerimiz tarafından paylaşılamamaktadır. Bunun sonucu olarak, hemşirelerin oğunluğu kendilerini hekimin yardımcısı konumunda görmektedir. Böyle olunca da hernşirelerin heltime denetimi altına girmeleri kaçınılmaz olacak ve hekimlerin hastalarına bakmaklan başka yapabilecekleri bir şey de kalmayacaktır. Bu ise, profesyonel hem İl-elik anlayışıyla bağdaşmayacaktır. Ülkemiz hemşireliğinde ya anan çıkmazlar i te bu noktada düğümlenmektedir. Şöyleki. Saülık Bakarılı -rı hem i-relik eğitiminin, lise düeyinde tutulmasında ısrar etmekte. bu eğitimin profesyonel olmayan ürünlerini de profesyonel kabul etmektedir. Aldığı eğitim profesyonel olmaya yetmeyen fakat diplomasıyla profesyonel kabul edilen ve hemşirelik yetkisi verilen bu kişilerin mesleği terası tabiiki profesyonel düzeyde olmamaktadır. Çünkü icrayı eğitim belirler ve lise düzeyindeki eğitim. profesyonelliğin ölçütlerinden değildir.

Profesyonel hemşirelik anlayışında hemşire. kendini hastanın gereksinmelerinin karşılanmasından ve hastalığın seyrinden sorumlu görecektir. Hastayı lı kimle birlikte. fakat hemşirelik yönünden izlediği için, ha ta aynı zamanda, hemşirenin de hastası olacaktır. Yaptığı her ş y, "hekim için" değil. "hasta için" olacaktır. Başka bir deyişle. ekip anlayışı ya ama geçecek, ekipteki çe itli meslek üyeleri birbirlerine değil. "hastaya yardımcı" konumunda olacaklardır.

Hemşirenin Hasta Yakınlarıyla İlişkisi

Hemşirelik eğitimind hastanın yakın cvresiyle birlikte ele alınması gerektiği söylenir fakat ne yazık ki. uygulamada bu, en çok aksayan noktalardan biridir. Hasta yakınlarıyla sağlık personeli ara nda ya anan sürtü me ve sorunlar ne yazık ki az değildir.

90 hem ireyle yapılan bir alışmada. hasta yakınlarıyla ilgili anlatılan 35 olaydan 25'inin kavga veya tartışmayla sonuçlandığı görülmü -

tür. Ü hem ireden ikisi. hasta yakırlarırın hem ir nin lı masını güçle lirdiğini söyl mektedir. Hem ir leriri yan ından fazla i. ha ta yakınlarıyla orun yaşadıklarını belirtmektedirler. Hem irelerin 40'1 "Hasta yakırlarıyla uğra mak vonlar iyi davr rnak zorunda olmadığı" görü ündedir (2).

Hemsirelerin. ha ta yakınları konusundaki görü lerinin de pek olumlu olmadı l"ı söyl nebilir. Hem ire. refakatçileri hasta bakırnma y rdımcı olduklan sürcc onaylarnakta. aksi halde hem ircnin alışmasını ngelleyeri ve zorla tıran ki iter olarak görmekteydirler (2, 3. 4).

Oysa ha ta yakını. ha tasının yanı da olmak ve yapılanları izleyerek bakım ve tedavisinden emin olmak gereksinme ii den dolayı oradadır. hem ireye yardımcı olmak i .in değit. H m ir . hasta yakınlarının ndişelerini ve korkularını anlayamadığı ve kabull nemediği ürccc. aralannda anla mazlık ve kar ılıldı yakınmalar ürüp gıd cek gibi görün mektedir.

TOPLUMDAKİ GENEL İLETİŞİM BİÇİMİ

Hem ircleririnizin büyük oğunluğu. bireylerle alı rkeri yeu tikleri ortamda alı tıkları konuşma bi imini sürdürmektedirler. Oy a me _ leki ortamdaki ii Uşim. sosyal ortamlardakinden farklıdır v eğilimi kazanılabilen bu b eeriler. hemşireliğin profesyonel nit liğini de b lirlem ktedir.

Toplumumuzda insanların birbirine hitap ekli genelde i e yazık ki pek nazik v saygılı değildir. İnsanların birbirine davranı ındaki genel tavır. o toplumdaki bireylerin küçük ya tan itibar n öğrendikleri tavır ve davr nı ların bir yansıma ıdır. Kent el yör de kistler. (yakın ilişkil r dı ında) birbirl rine genellikle "siz" diye hitabederk n, kırsal k sim insanı" cn" demeye alı ıktır. Hangi k simden gelirse gel in rençl riri, alı ageldiklri kalıpları mesleki eğilim süre in e değ i tirmesi bckl nil'. Bir banka memuru bizi, "Buyur, ne istemi lin?" diyerek kar ılırsa bundan nasıl rahatsız olursak. Hastane ortamında da in anlar kenditerin " iz" diye hit bedilmesini b klerler. Burada önemli olan " iz" sözcü -rünü rı ngeledtği anlamdır. Yani hai gi sö _kullaridığırından ok lik den es tonumuzl karşımızdaki ki ide/ki ilerd onlara ön m v rildiği. say ı duyulduğu, ilgil nileliği ve benzeri izlenimleri yaratabilmekttr.

ünkü. insan ilişkilerinin yoğun ya arıdığı mesleklerde en basil bir hitabın, bir bakı m. bir dokunu un, belirli tavırların büyük önemi

vardır. Bunların öğrenilmesi ve ustalıkla hastaya yararlı olacak şekilde kullanılması. eğitim kadar öğrencinin arka planına (background) da bağlıdır.

HEMŞİRELİĞİN DAVRANIŞ KODU

Hemşirenin temel görevi, hasta bireyin bakımla ilgili gereksinimlerini tanımak ve bunların karşılanmasıyla sağlamaktır. İnsanın duygusal durumunu ve bedensel tepkileri arasındaki yakın etkileşim bilindiğine göre, hastanın duygularıyla ilgilenmek, hemşirenin görevinin önemli bir parçasıdır.

Yıllar önce, Dünya Sağlık Örgütünden gelen bir hemşire konuşmacı. Ankara Gülveren'deki eğitim hastanesini gezerken üttüğü kata taşınmakta olan bir hastayı görür ve ilgilenir. Hastanın bir gece önce doğum yaptığını, komplikasyon nedeniyle yakın gözlem altında tutulduğunu ve o anda erveye nakledilmekte olduğunu öğrenir ve anneye, bebeğini görüp görmediğini sorar. Hemşire görmediğini öğrenince, "Nasıl olur da dünden beri hemşirelere bebeği getirip anneye göstermezler?" diye defalarca sorarak hayretini belirtir. Çünkü bu hemşireye göre bebeğin! görmek, annenin önemli bir gereksinimidir ve mutlaka karşılanması gerekir.

Hemşirelik eğitiminde çocuk ya da gençlere insan gereksinimlerinin önemini kavratmakta güçlük çekildiği kamsındayım. Ülkemizde bireylerin gereksinimleri, özellikle de duygusal gereksinimleri ne derece önemsendiği de tartışılır. Eğer çocukluğundan itibaren hemşirenin bir birey olarak gereksinimleri önemlenmişse, hemşire ele başkalarının gereksinimlerini ölçülebilir önemseyecektir.

Uygulamada hemşirenin, bir birey olarak hastaya ve haklarına saygı göstermesi beklenir. Peki bu konuda hemşire yönünden durum nedir? Acaba hemşireye ya da annesi ya da babası, okulda öğretmenleri, hastanede amirleri ne derece saygı göstermişlerdir ve göstermektedirler?

Hemşireden, hastanın mahremiyetini koruması beklenir. Acaba yetişme süreci boyunca hemşirenin birey olarak mahremiyeti ne ölçüde korunmuş? Yatılı okulda mektupları okunarak, telefonu dinlenerek, dolapları kontrol edilerek, (nadir de olsa) okula zamanında dönmediği diye bekaret kontrolü yaptırılarak mı mahremiyeti korunmuş?

Hemşirelerin hastayı anlayarak dinlemesi, olumlu veya olumsuz duygularını anlaltması için cesaretlendirmesi ve ifade ettiği duyguları kabullenmesi beklenir. Peki ama hemşirenin ya da hastanın bu kavramlar ne kadar vardır? Acaba hemşirenin yaşamındaki önemli kişiler onu ne derece anlayabilirler? Duygularıyla ne derece ilgilenildi? Bunları dile getirmesi için cesaretlendirildi mi yoksa duyguundan ötürü cezalandırıldı mı? Hemşire, insan olan herkesin (kendisinin de) her türlü duyguyu duymaya hakkı olduğunu biliyor mu? Hemşire duygularının kabul gördüğü sıklıkta ya da ya da ya da?

Hemşirelerin hastayı yargılamaması beklenir. Acaba hemşire yeti mesisi boyunca büyük küçük kusurları nedeniyle ne kadar kınandı, azarlandı, utandırıldı, ağıttandı veya onuru kırıldı? Acaba hemşireler çocukluklarından itibaren sık sık yargılandıkları için mi her fırsatta hasta ve yakınlarını yargılamakta yani azarlamakta, kınamak ve suçlamaktadırlar? Yoksa evresinde, oğru kez hastayı ve yakınlarını rahatça azarlayarak, yargılayan modeller gördüğü için mi kendini onlarla özdeşleştirir? Yoksa her iki etken de geçerli midir?

Hemşirelerden hastanın bağırsızlığını de tekerle beklenir. Bunun için hastanın yeme karar vermemesi, onun kendi kararlarını oluşturması, kararlarının sorumluluğunu alması, kendine güvenmesi, kendini yönetebilen, üretken bir birey olması için hastaya yardımcı olması beklenir. Peki ama hemşire yeti mesisi boyunca bu özellikleri kazandırmada hastaya bu yönlerden yardımcı olması beklenmektedir? Yoksa hastanın bağımsızlığından itibaren bağımlı, itaatkar, boyun eğici davranışları geliştirmesi mi istenmiştir? Bu yüzden mi uygulamada hemşireler hastanın bağımsızlığını desteklemek yerine hep onun yerini kararlar vermekte, buna itirazsız uymalarını beklemekte ve uymadıklarında onlara kızmaktadır?

Hemşirelerin hastaya gösterdiği ilginin kölsüz olması beklenir. Acaba hemşirelere yaşamları boyunca koşula bağılı olmayan ilgi ne sıklıkta gösterildi? Bunun yüzünden mi hastaya kösullu ilgi veriyorlar? Örneğiri " izim özürnüzü dinler erı.." "İlaçlarını muntazam alırsan .. ". "Üstünü başını kirletmez, temiz tutarsan .. ". "Her gün kan maz arı.." gibi koşullar ileri sürerek bunları yerine getirdiği takdirde hastayla ilgilenileceği, aksi halde, bir biçimde cezalandırılacağı mesajı verilir. Örneğiri "Dediklerimizi yapmayacak an taburcu edilirstn", "Hemşire rahatsız edersen kendini kapının önünde bulursun" gibi. Bu durumda hastanın, sağlığını ve bakımını güvenceye almak ve onurunu korumak için hekimi ve hemşireyi kızdırmamaya çalışacaktır. Bu dernektir ki, hasta kendisi

gibi olmaktan vagececek. otorite durumundaki kişilerin tstedlği gibi olmaya çalışacaktır. Acaba yaşamı boyu, hemşireye kendisi olma hakkı tanınmadığı için mi o da hastaya bu hakkı tanıyamamaktadır?

Demek ki. kendisine değer verilerek büyütölmü gençler meslek sahibi olunca. hizmet verdikleri bireylere değer vermektedirler. Çocukluğundan itibaren hemşirelerden beklenen ise çoğu kez itaattir. Evde büyüklerine. okulda öğretmenlerine ve müdürün konuklarına çay. kahve. meşrubat servisi yapan öğrenci. mezun olunca bu davranışları hastanede sürdürmek durumunda bırakılmaktadır. Aldıkları eğitim ve çalışma koşulları nedeniyle bireysel ve mesleki doyum kaynakları sınırlı olan hemşire kitesinin güven duygusunu besleyecek kaynaklar da ne yazıkki sınırlıdır. Mesleki ilgi ve saygı hemşireliğin gereği ve ha tanın gereksinmesi olduğu için verilmelidir. Aksi halde. hizmetten kar ılıklı yakınma sürüp gidecektir.

HEMŞİRENİN MESLEKDAŞLARINA BAKIŞI

Öğrencilerimiz çoğu kez uygulama i in hastaneye çıktıklarında. mezun hemşirelerin kendilerine iyi davranmadıklarından yaktırlar. Kimi hastanelerde yönetici ve mezun hemşirelerin gözünde öğrenci. hastanenin iş yükünü kaldıran ücretsiz emekçi i rol olarak algılanmaktadır. Birçok hastanede öğrenci klmiğe çıkınca. hemşireler bir kenara ekilmekte, servisteki işleri öğrenciden beklemektedirler. Bu durum. öğrenci tarafından muhtemelen. hemşirenin yapmak istemediği i lerini öğrenciye yüklediği ve hasta bakımının yalnızca öğrenciler tarafından yapılan bir iş olduğu şeklinde algılanmaktadır. Bu yüzden öğrenciler kendilerini kullanılmış hissetmekte. bu hemşireleri kendilerine model almakta ve mezun olunca aynen onlar da hasta bakımını diğer öğrencilerden beklemektedirler.

Servi hemşireleri öğrenciyi bir meslekda aday olarak görmediklerinden olsa gerek. onları hemşire odasına bile almak istememektedirler. Kabul görmediğini ve her fırsatta kullanıldığını hissedenden öğrenci. giderek meslekten ve meslekdaşlarından soğumakta ve saygısı azalmaktadır. Bu ders yılı ba nda hemşireliğe hevesle başlamış olan kimi öğrencilerimizin birinci yıl sona ermeden meslekten soğuduklarını belirtmeleri üzücüdür. Bunun nedenlerinin başında. kendisinden yaptığı işten ve mesleğinden hoşnut olmayan hemşire modeller gelmektedir. Ne yazık ki öğrencilerin ancak az bir kesimi şanslıdır ve çalıştıkları ser-

vi le kendilerini ekibin bir par a ı olarak gorur. bir me lekda adayı olarak kendilerine saygı duyulduğunu hissederler. Bu öür ncilerin m leğt ve meslekda larını benimsernesi ve sevmesi ola ılıg;ı fazla olacaktır.

Sonu olarak. ülkemizde hem irelertrı yakla ık 90'ının sa "flık me 1 k lisesi mezunu oldugu. bu düz ydeki eğtümün de profesyonel nil - llete değıl. teknisyen düzeyinde oldugu dü ünülürse dünya standardının hayli gerisinde olduğumuz ortadadır.

Dünyanın hi bir yerinde "hem tre" unvanıyla y *ti* tirilen bir ki i. ülkemizde olduğu gibi hastanelerde danışma memuru. posta, eczacı kalfası. EKG tekni yeni. tıbbi sekreter vb. hemşirelik dı i i lerde çalı tırılmamaktadır. Hem lrelik insan gücü bu görevlerde k ıllarılıyorsa, ervislerde hasta bakımı veren eleman sayısının yeterli ve hasta bakırrururı da istenen düzeyde olma ı rerekirdt. Profesyonel bir eğitim alan hekim. mühendis. avukat. fizyoterapist. diyetisyen ve benzeri bir profesyoneld n yeti tigi amaç dı nda görev yapmasını hiç kim isteyemez. Hem irelcr i e. oğu hem irelikli il ili olmayan e illi görevleri yapabiliyor ve bunu değıtşur mıyorlarsa henüz profesyonelolamadıkları i indir. Uygulamalı bir meslek olan hem irelikte prof syonel - ılımin yolu i e. a ık öğreun ve benzeri degildir ve olmamalıdır. Bir u yula köylere dahi sa "Lık meslek lis si a acaksıruz, sorumlu mevkideki ki iler politik nedenlerle bunu durduramadıklarını öyleyec kler, öte yandan tandardin altında yeti tirilen mezurılara açıköğretim yoluyla salt teorik bilgi vererek. profesyonel bir eğitim verildtğlnt iddia edeceksiniz. En önemlisi ele hasta bakımında hiç bir ıylc me v değı me olmayacak. Görülüyor ki b i. düzeltilmeye alı ıldıkd a daha çok karı an traji-komik bir durumdur. Bundan zarar görecekt olanlar ise hem treliğin profesyonelle me çabaları ve toplumun aolığıdır.

ocuk yaştaki gerıçlerle ve ii e düzeyindeki eğltiml ça" ıl bir meslek bilinci ve hizmet olu turularnayacağı artık görülmeli ve toplum. kendi sağlığırun sorurululuğ ıru alarak kaliteli eğitimi ve ürünlerini talep etmelidir. Çünkü kaliteli sağlık hizmeti almak her bireyin tem i insan hakkıdır.

SUMMARY

RELATIONSHIP NURSE, PATIENT AND FAMILIES

Curreritly in Turkey the intera tion between 01 nurse, the patient and Iamille show problems. Thı probl ms are g n rally relat ci to

the limited communication abilities of nurses. Among the primary reasons for these problems are the education which is still below the university level, for most of the profession level. In addition, professional

standards are not yet well established or widely recognized. Moreover, nursing still is not considered a profession. This issue of not being educated at the university level as a full professional limit communication skills of nurses. Another factor is related to the cultural values such as nursing being a female profession and upbringing of the women in general. The suppressive educational system in nursing schools where independent decision-making by nurses is not encouraged. As a result, a practicing nurse may not recognize the independent decision-making ability of the patient. This, in return, limit interactions communication process, patient, family and the nurse. However, one undesirable outcome of this limited communication is the dissatisfaction of the patient from the given nursing care.

KAYNAKLAR

1. Garland Lewis K. Nurse-Patient Communication. Dubuque, Iowa W, .C. Brown Comp. Publishers 1969.
2. Özcan A. "Hemşirelerin Hasta İlişkide Tanımladıkları Güçlükler", Türk Hemşireler Dergisi 1986.
3. Özeri A. H. Özgür. "Hemşirelerin Mesleki Benliklerini Algılayışları". II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri. İzmir 1990 s. 226-232.
4. Özcan ve diğerleri. "Sakat Olarak Kalan Hasta Yakınlarının Hemşire İle İlişki ve Refakatçiler Tarafından Asıl İlgilendirmenin İncelenmesi" iii. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı. Sivas 1992 s. 593-599.
5. Travelbee Joyce. Interpersonal Aspects of Nursing Philadelphia: P.A. Davis Comp. 2nd ed. 1971.

